

## KAKO SE LEČILA GUBA MINERALNOM GUBEROVOM VODOM

Branislav NOVAKOVIĆ

O POREKLU REČI GUBER ILI CRNI GUBER, KAKO SE NAZIVALO NAJVEĆE vrelo u banjskom i klimatskom lečilištu Srebrenici, — u novije vreme zvano *Veliki Guber* za razliku od ostalih manjih vrela — postoje dve pretpostavke. Po jednoj, turska reč *guber* (pokrivač) odnosi se u ovom slučaju na debele okeraste naslage u koritu Crvene rijeke u koju se ulivaju Veliki i Mali Guber. Drugu pretpostavku zastupali su austrijski lekari koji su proučavali Guberov izvor. Po njima, ovaj naziv potiče od reči *guba*. U potvrdu svoje teze navodili su činjenicu da se u narodnoj medicini voda sa tog izvora upotrebljavala za lečenje gube.

Dr Hans Duler (Hans Duller), zdravstveni savetnik u Donjoj Tuzli, pokušao je 1900. godine da objasni poreklo reči Guber: „Etimološko značenje naziva „Guber“ još uvek nije utvrđeno. U narodu je rašireno mišljenje, da se ovom vodom u svoje vreme lečila bolest zvana „Guba“ i da je od toga ostao naziv „Guba“, „Guber“. Druga objašnjenja izgledaju manje verovatna.“

Isto mišljenje zastupao je i dr Leopold Glik (Leopold Glück), šef Venerološkog odeljenja Zemaljske bolnice u Sarajevu, na III kongresu dermatologa u Parizu 1900. godine. On je izneo podatak da je „u svoje vreme voda sa Gubera bila od meštana upotrebljavana kao sredstvo za lečenje gube. Tome svedoči ime, koje je pripisano izvoru „Guber“, koje kod Slovena znači guba“.

Isto tako, i franjevci u Bosni pokazivali su poseban interes za medicinu, pa se tu i tamo pominje mogućnost da su i oni, već u srednjem veku, koristili vodu sa srebreničkih mineralnih vrela i vodu Crvene rijeke za lečenje gube, ali o tome ne postoje pisani dokazi.

Inače, u srednjem veku srpska, bosanska i ugarska država su vodile veliku borbu za prevlast u Srebrenici, a tu su bili i Dubrovčani sa svojom kolonijom. U bogatoj arhivskoj građi o Srebrenici toga doba, do danas nije nađeno bilo šta zabeleženo o njenim mineralnim izvorima. Dolaskom Turaka postepeno se gubi slava rudnika Srebrenica, tako da taj vanredno važan grad srednjeg veka postaje najzad beznačajna palanka.

Prvi pomen o mineralnoj vodi Srebrenice nalazimo tek u spisima poznatog turskog putopisca Evlije Čelebije, koji je u drugoj polovini XVII veka proputovao kroz Srebrenicu i zabeležio: „Kroz varoš protiče voda, zvana Srebrna koja izvire

u rudniku srebra i uliva se u Drinu. Narod zove ovu vodu „Prokleta“ jer je okrivljuje za bolest „košku“ — „strumu“, od koje bolesti pate mnogi meštani.“\*

U radu „Neki podaci o zdravstvenim prilikama i lečenju u našim krajevima u prvoj polovini XVIII veka“, doc. dr Slobodan Đorđević daje tekst pisma koje je dubrovački lekar Marko Cvijetić (Marcus Flori, Marco Florio), 1746. godine, uputio autoru knjige „Europae medicina a sapientibus illustrata et a comite F. R. P. observationibus adaucta“ Francisku Ronkali Parolinu (Francisco Roncalli Parolino), koji ga je u ovoj knjizi citirao. U pismu se Marko Cvijetić osvrnuo na prilike u Bosni i sa medicinskog gledišta, što je od posebnog interesa jer su takvi podaci o Bosni iz vremena turske vladavine veoma retki. O Bosni i njenim mineralnim vodama Cvijetić piše:

„... Ona je po izgledu lepša, uglednija plodnošću tla i brežuljaka, bogatija usevima i krupnom stokom, raznim izvorima i rudama. Tu je vazduh koji ne uzrokuje nikakve endemske bolesti, ljudi tu rođeni su vrlo snažni, visokog rasta, vatreni i odvažni. Mada ovde nema ničega što bi se u pogledu bolesti moglo smatrati nekom osobitošću, ipak mislim da ti neću dosaditi, kao svestrano izobraženom čoveku, ako ti sa malo reči prikažem retke pojave kojih nema svuda, a koje doduše pre spadaju u istoriju prirodnih nauka. Govoriću pre svega o vodama, čija je vrednost tolika, da bi one bile poznate u svetu, bez sumnje, kad ne bi izvirale ovde u zemlji varvarskih neškolovanih i nekulturnih naroda.“

Prof. dr Mirko Grmek u radu „Izveštaj triju liječnika o putovanjima po Bosni u XVIII stoljeću“ poziva se, isto tako, na citate iz pisma dubrovačkog fizika Marka Floria. Pored toga, navodi da se za bosanske kiselice zanimao i Dominik Kasteli (Domenico Castelli), protomedik i doktor medicine.

Kao što vidimo, u arhivskoj građi iz XVIII veka ima podataka o mineralnim vodama u Bosni. Lekari koji ih opisuju mahom su iz Dubrovnika, kao što je slučaj sa Cvijetićem, iz Mletačke Republike (Kasteli, iz Zadra) ili iz Kotora. Iako su u Bosnu dolazili radi lečenja turskih velikana, svi ti lekari su istovremeno, po nalogu svojih vlada, pažljivo proučavali stanje koje je tada vladalo u Bosni. Posebno značajna je bila i njihova misija u pogledu proširenja trgovinskih veza između Turske i njihovih zemalja. Borba na polju trgovine između Dubrovčana i Mlečana, zahtevala je od lekara da budu i vešte diplomate. Zadržavajući se duže vremena u Bosni i obilazeći razna mesta, među kojima verovatno i Srebrenicu, oni su pažljivo pratili da li se širi po Bosni kakva epidemija, jer bi to dovelo do prekida trgovine sa Bosnom što bi predstavljalo veliku štetu. I pored tako delikatne misije ovim lekarima, kako vidimo, nije promaklo da zapaze lekovitost mineralnih vrela. Međutim, na osnovu njihovih opisa danas bi bilo teško locirati ta mineralna vrela.

U to vreme, narod u Srebrenici je svakako već koristio mineralnu vodu ali pisane podatke o tome dobili smo tek posle austro-ugarske okupacije Bosne i Hercegovine, krajem XIX veka.

Okupacione vlasti zainteresovale su se za srebrenička mineralna vrela zahvaljujući narodnom predanju i narodnoj empiriji, kao i na osnovu prvih geoloških ispitivanja u Bosni i Hercegovini koje je vršio Tice (von Tietze). U svom delu, objavljenom 1879. godine pod naslovom „Osnovne smernice geologije Bosne i Hercegovine“, Tice iznosi mišljenje da bi bila interesantna analiza tih izvora koji

\* Prema tumačenju koje smo dobili od prof. dr Hazima Šabanovića iz Sarajeva, reč „koška“ nije turskog porekla već potiče od naše reči „guša“, samo što ju je Evlija Čelebija tako zapisao.

sadrže gvožđa i arsena. Dr Hans Duler, lekar u Donjoj Tuzli, danas Tuzli, dolazio je u Srebrenicu radi regrutacije i tom prilikom je posvetio naročitu pažnju Guberovom izvoru. Godine 1886, Duler je pet litara vode sa Guberovog izvora poslao u Beč, tada čuvenom profesoru hemije dr Ernestu Ludvigu (Ernest Ludwig) koji je 1887. godine i lično posetio Srebrenicu. U svojim radovima, Ludvig se potom u superlativima izražavao o mineralnim vodama Srebrenice nazivajući je „biser banjom“.

I današnje analize su gotovo identične sa ispitivanjima koja je vršio ovaj naučnik. Naime, dr Ludvig je dokazao da je koncentracija gvožđa i arsena u mineralnoj vodi Srebrenice u mnogo povoljnijem odnosu negoli u vodi sa čuvenih izvora Leviko Rončenjo (Levico-Roncegno) u Dolomitima u Italiji, i označio Srebrenicu kao prvu banju Srednje Evrope. Godine 1887, dr Duler je poslao prof. Ludvigu 100 litara srebreničke vode radi dalje analize, a 1888. Duler i upravnik banje Kolb poslali su u Beč nekoliko hiljada boca vode. Svu ovu vodu dr Ludvig je podelio klinikama čuvenog bečkog Medicinskog fakulteta. O uspejoj terapiji i lekovitosti srebreničke mineralne vode pisali su tada — 1892. godine — poznati bečki medicinski stručnjaci i naučnici: Braun, Hrobak (Chrobak), Kapoši (Kaposi), Albert i Nojman (Neuman). Duler o tome doslovno kaže: „Mnogobrojna stručna mišljenja koja su iza toga stigla zajedničkom Ministarstvu bila su u celosti povoljna.“

Dr Duler je zabeležio i dosta podataka iz narodnog predanja, između ostalog i ovo:

„Na obronku kvarcnog brda „Mutajača brdo“ i to na istočnom obronku, koji je okrenut rudniku, nalazi se klisura u kojoj je usečeno korito 1,5 m (verovatno od strane saskih rudara — prim. dr Duler). Ovo se korito zove „Klufta“ i uvek sadrži jednako mnogo vode. Na drugom obronku ovog grebena nalazi se 10 metara dugačak i 60 cm širok rov, u kome takođe ima vode. Ovome rovu su muslimani dali ime „Kudret voda“, „Tajna voda“, „Tajna sila“, a Srbi naziv „Slavina“. U posetu ovim vodama dolaze svake godine 10 septembra mnogi ljudi sa decom. Tu ostavljaju novac i delove odeće u tvrdom uverenju da će onaj koji ih nađe poneti sobom i njihovu bolest.“\*

U svom radu „Primena srebreničke guberove vode“, dr Geza Kobler, primarijus u Sarajevu, 1900. godine, govoreći o narodnoj empiriji, navodi: „Lekovita voda „Crnog Gubera“, čiji izvor izbija iz jednog vrela blizu Srebrenice, narod već stolicima instinktivno upotrebljava kod istih oboljenja, kod kojih i moderna terapija postavlja čvrste indikacije na naučnoj bazi.“

Slavi mineralne vode Velikog Gubera najviše je doprineo leprolog i dermatolog svetskog glasa dr Leopold Glik. Godine 1900, na III kongresu dermatologa u Parizu, Glik je o narodnom verovanju i lečenju gube vodom sa Gubera rekao, između ostalog, i ovo:

„Saznalo se da su i pre okupacije pa i posle, mnogi bolesnici oboleli od gube dolazili da se umivaju vodom sa ovog izvora. To se dešavalo i pre otvaranja (Glik ovde misli na leprozorij u Srebreničkoj bolnici — prim. B. N.), bolesnici su se u toj vodi kupali i pili je.“\*\*

\* Ovaj običaj se zadržao i do danas, ali se sve više pretvara u „teferič“ (izlet).

\*\* Na žalost, danas možemo da koristimo samo Glikov rad objavljen u časopisu „Lepra“, jer originalni referat pripremljen za gore pomenuti kongres — „De l'emploi de l'eau de Guber dans le traitement de la lepre. Communication provisoire“, Imprimerie de la cour d'Appel, Paris, 1900 — nismo bili u mogućnosti da dobavimo. Iste godine dr Leopold Glik je govorio o Guberu i na II balneološkom kongresu u Austriji, ali ovog puta o lečenju kožnih bolesti a ne

Dr Glik je dalje naveo — osvrćući se posebno na izolaciju bolesnika kao efikasnu meru za suzbijanje širenja bolesti — da su mu analiza vode sa Gubera koja sadrži arsena i gvožđa, kao i narodna empirija u lečenju gube, poslužili kao polazna tačka za dalja ispitivanja. Od 26 bolesnika lečenih vodom sa vrela Veliki Guber njih 13 su imali tuberoznu (kvržičavu), 4 mešovitu, a 9 makuloo-nestetičnu gubu. Svi bolesnici болоvali su duže od dve godine. U sarajevskoj bolnici interno je lečeno 14 bolesnika, ali oni nisu bili izolovani. U srebreničkoj bolnici, 12 bolesnika je izdvojeno u posebnu sobu i podvrgnuto internom lečenju, tj. pijenju vode, i eksternom lečenju, tj. kupanju u toploj vodi. Interno lečenje se sastojalo u tome što je bolesnik pio vodu sa vrela Velikog Gubera, i to prvo tri supene kašike dnevno da bi se doza svakog trećeg ili četvrtog dana povećala za po dve kašike. Sa ovim se produžavalo sve dok se ne bi dostigla količina od 1,5 litar guberove vode dnevno, što odgovara jednom santigramu oksida arsena odnosno približno 0,15 gr željeza. Appetit i težina bolesnika naglo su rasli, dok je sekundarna anemija prouzrokovana dugotrajnom bolešću nestajala. Erupcije, koje su znak pogoršanja, gubile su se kako u kvržičavih tako i u bolesnika sa mešovitom formom gube, u nekim slučajevima čak i za godinu dana.

Još bolji efekat postignut je u onih bolesnika koji su istovremeno pili vodu i kupali se. Posle izvesnog lutanja u traženju terapije, dr Glik je primenio metod kupanja. U razmeri pola-pola zagrevana je „guber voda“ i obična voda do temperature 40–42°C, i bolesnik je u toj kupki ostajao po čitav sat. Potom bi, ne brišući se, legao u postelju i popio pola litre guberove i isto toliko obične vode.

Na kraju, primenjivana je i terapija trljanjem i masažom. Posle primene ove metode znatno se pojačavalo lučenje znoja koje je inače u leproznih bolesnika veoma smanjeno. Otoci na člancima obolelih od lepre primetno su se gubili već posle desetak kupanja. Težak hod i apatiju, uobičajene pratioce ove bolesti, zamenila bi živost i želja za radom. U toku lečenja zarastale su ulceracije, i opet počinjale da rastu trepavice, obrve pa i brada. Kod anestetične forme nestajali su bolovi i bele mrlje. Reakcije koje su se u toku lečenja manifestovale temperaturama i pemfigoidnim loptama, brzo su nestajale. I pored obilnog znojenja u periodu od dva-tri meseca, bolesnikova težina bi porasla četiri do deset kilograma.

Godine 1896, nad jednom grupom bolesnika primenjen je metod lečenja kupanjem u običnoj vodi. Međutim, pokazalo se da su te kupke pogoršale bolest, tako da su bolesnici posle izvesnog vremena odbili da nastave kuru. Međutim, kupanja u „guber vodi“ delovala su blagotvorno, i bolesnici su im se vrlo rado podvrgavali. Uz primenu kombinovane terapije, od 12 pacijenata četvoro ih se vratilo u Sarajevo posle tri meseca, četiri posle godinu dana, dok su se četiri poslednja bolesnika maja 1900. godine još uvek nalazili u srebreničkoj bolnici ali je njihovo stanje bilo zadovoljavajuće.

Na kraju svog izlaganja dr Glik je podvukao, da se ne radi o totalnom izlečenju već samo o znatnom poboljšanju stanja bolesnika, i da će nastaviti ispitivanja u tom pravcu.

Ispitivanja koja je dr Glik vršio u saradnji sa dr Kacom (Katz) dobila su, početkom ovoga veka, veliki publicitet i izazvala su interesovanje među tadašnjim leprolozima. Tako je juna 1900. godine Srebrenicu posetio prof. dr E. Elers

gube. U svom predavanju osvrnuo se i na diskusiju vođenu u dermatološkoj sekciji na sastanku lekara i dermatologa u Minhenu, o problemu lečenja ekscema pomoću mineralne vode sa Gubera. Izgleda da na ova dva naučna sastanka odnosno kongresa, nije bilo reči o lečenju gube.



(E. Ehlers) iz Kopenhagena, poznati svetski dermatolog i leprolog, koji se interesovao i za Mljetsku bolest (Morbus Meleda, danas poznata kao „karatoma palmare et plantare hereditarium“). U svom radu „O problemima suzbijanja gube“, objavljenom u časopisu *Lepra*, prof. Elers s velikim oduševljenjem ističe Glikove uspehe u lečenju lepre „Guber vodom“. Osim Glikovih terapijskih doza i efekata koje smo napred pomenuli, on u tom radu pominje i mešavinu dve trećine „guberove“ prema jednoj trećini obične vode. Istovremeno izražava mišljenje da bolesnici u toku lečenja ne treba da ostaju u zatvorenom prostoru nego da vreme provode u radu i kretanju kako bi se što više znojili. Usku kotlinu Srebrenice i česte kiše smatra negativnim elementima u pogledu boravka i lečenja obolelih. (Srebrenica inače spada u umereno kontinentalnu klimatsku zonu ali je leto 1900. verovatno bilo izuzetno kišovito — prim. B. N.). Kao i dr Glik, prof. Elers takođe napominje da primena terapije „Guber vodom“ dovodi do vidnog poboljšanja ali ne i do potpunog izlečenja obolelih.

I pored toga što se lepra smatra srednjovekovnom bolešću koja se u novom veku javlja sve ređe i postepeno izumire, 1897. u okupiranoj Bosni i Hercegovini je dijagnosticirano 115 slučajeva oboljenja od gube a do 1905. godine, prema dr Risti Jeremiću, taj broj se povećao na 358. Iz ovoga proizlazi da je početkom ovoga veka u Bosni i Hercegovini lepra još uvek predstavljala akutni problem. Verovatno da je ta činjenica i navela dr Micića da na srpskohrvatski prevede delo dr Leopolda Glika, „Lepra“. Uz prevod, dr Micić je dodao i svoju ličnu napomenu:

„U kolikoj je meri poboljšanje od srebreničke vode, dovoljno će biti da navedem nekoliko primera, koje sam lično posmatrao za vreme mog boravka u Srebrenici i u Sarajevu. Prema instrukcijama autora ovoga dela leprozni bolesnici se mere svakog dana, a njihova toplota nekoliko puta dnevno. Iz tih tabela koje vrši svakad sam lekar vadim sledeće podatke:

Jedan slučaj anestetične lepre u Srebrenici je postao teži za 3/4 meseca 5 kilograma, drugi opet za isto vreme sa kvržastom leprom 4 kilograma, a jedan je bolesnik u Srebrenici sa nervnom leprom za 3,5 meseca postao teži 11 kg.

U Sarajevu je jedna žena sa anestetičnom leprom za nepuna tri meseca postala teža 8 kg, a jedno dete takođe za 2,5 meseca postalo je 3,5 kg teže, najzad jedan slučaj sa kvržastom leprom postao je za 1,5 mesec 6 kg teži.

Kod sviju slučajeva, a naročito kod nervne lepre nastupilo je poboljšanje u svim pravcima i rane su zarašćivale i senzibilitet se povraćao. Autor ovoga dela misli da će dugom upotrebom srebreničke vode postići potpuno isceljenje kod nervne lepre. Kod kvržaste lepre srebrenička voda dobro dejstvuje, bolesnik se popravlja, ali se autor ne nada da se i bolesnici sa kvržastom leprom mogu potpuno izlečiti, izuzimajući slučajeve sa početnim znacima ove forme.

Prema tome terapeutički i prognostički kvržasta lepra je mnogo gora nego anestetična.

Prevodilac.“

Citirana napomena je posebno interesantna jer je dr Micić jedini autor koji je smelo izrekao nadu, da će se primenom srebreničke vode postići čak i izlečenje što, naravno, ni dr Glik ni prof. Elers nisu smeli da tvrde.

## LITERATURA

- <sup>1</sup> Glück L., De l'eau de Guber dans le traitement de la Lepre. Communication provisoire. *Lepra*, Bibliotheca internationalis, London—Leipzig—Paris, 1900, I, 1, 2, 115—117. — <sup>2</sup> Glück L., Die Lepre, Separat-Abdruck, Hofbuchdruckerei Karl Prochaska, Wien, 1900, 18. — <sup>3</sup> Glück L., *Lepra* (Guba), prevod s nemačkog — D. Micić, Državna štamparija Kraljevine Srbije, Beograd, 1900, 26—27. — <sup>4</sup> Glück L., Über die dermalige Verbreitung und Bekämpfung der Lepre in Bosnien und Herzegovina, *Lepra*, Bibliotheca internationalis, London—Leipzig—Paris, 1905, V, 1, 19—20. — <sup>5</sup> Glück L., Über die Bedeutung das Guber-Wassers in der Therapie der Hautkrankheiten, Wiener M. Wschrift, 1900, 40. — <sup>6</sup> Duller H., Die Guberquelle, Wiener M. Wschrift, 1900, 37, 38. — <sup>7</sup> Ehlers E., Sur la probléme de la curabilité de la Lepre, *Lepra*, Bibliotheca internationalis, London—Leipzig—Paris, 1900, I, 1, 2, 161—163. — <sup>8</sup> Ehlers E., Vorwoer der Redaktion, *Lepra*, Bibliotheca internationalis, London—Leipzig—Paris, 1909, VIII, 1, 2. — <sup>9</sup> Bericht über die Verhandlungen des VIII Kongresses der deutschen dermatologischen Gesellschaft, Sarajevo, 21—23. IX 1903, Sonderabdruck aus den Archiv für Dermatologie und Syphilis, Hof- und Universitätsbuchhändler, Wien—Leipzig, 1904, 66. — <sup>10</sup> Đorić M., Dermatološke studije, prilozi i prikazi, „Narodni list“, Niš, 1949, I, II, 17—18. — <sup>11</sup> Kobler G., Die Anwendung des Srebrenizaer Guber-Wassers bei inneren Krankheiten, Wiener M. Wschrift, 1900, 41. — <sup>12</sup> Ludwig E., Die Mineralquellen Bosniens, Tschermak-Becke Mineralogie und Petrographie, Wien, 1890, 301—303. — <sup>13</sup> Čelebia E., Putopisi po Bosni i Hercegovini iz XVIII veka, „Prosveta“, Beograd, 1955. — <sup>14</sup> Đorđević S., Neki podaci o zdravstvenim prilikama i lečenju u našim krajevima u prvoj polovini XVIII veka, Acta historica medicinae pharmaciae veterinae, Beograd, 1961, I, 2, 138—152. — <sup>15</sup> Grmek D. M., Izveštaji triju liječnika o putovanjima po Bosni u XVIII stoljeću, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Dubrovnik, 1959. — <sup>16</sup> Novaković B., Lečenje gube Guberovom vodom početkom ovog stoleća. Sednica Sekcije za istoriju medicine i farmacije Srpskog lekarskog društva, Beograd, 24. XI 1961. godine.

## КАК ЛЕЧИЛАСЬ ПРОКАЗА МИНЕРАЛЬНОЙ ВОДОЙ, НАЗЫВАЕМОЙ „ГУБЕР ВОДА“

Бранислав НОВАКОВИЧ

О минеральной воде, названной „губер вода“, вытекающей из нескольких родников близ местечка Сребреница в Боснии, больше всего данных находим в трудах конца прошлого и начала этого века: у сараевского дерматолога д-ра Леопольда Глюка, военного врача в Г. Тузла д-ра Ганса Дуллера, известного копенгагенского дерматолога проф. д-ра Э. Эхлера. Как химик, об этой воде писал и известный проф. д-р Эрнест Людвиг, называя эти родники „жемчугом среди вод“.

Повидимому, на основании народного опыта минеральная вода этих родников начала использоваться для лечения проказы не ранее XVII или XVIII вв.

На основании анализов, проведенных проф. д-ром Э. Людвигом, и ободренный опытом, д-р Леопольд Глюк начал в конце XIX и начале XX века лечение этой водой всех видов проказы у изолированных больных в Сараеве, а группу больных он лечил в самой Сребренице, причем с немалым успехом и добиваясь почти невероятного для того времени улучшения общего состояния больных, нарушенного этим тяжелым хроническим заболеванием. Эти, — первые в Европе и даже стоящие по терапевтическому эффекту своих вод выше источников Левико-Ронценьо в Италии, — родники мышьячно-железистой воды находились в центре внимания на Втором австрийском конгрессе бальнеологов, проходившем

в Сараеве и Дубровнике в 1900 году, а также на Третьем конгрессе дерматологов в Париже в том же году. Об огромной роли этой воды в деле улучшения состояния больных проказой писали, в частности, проф. д-р Э. Эхлерс из Копенгагена и дерматолог д-р Н. Мицич из Белграда.

## COMMENT ON TRAITAIT JADIS LA LÈPRE PAR L'EAU MINÉRALE DE GUBER

Branislav NOVAKOVIĆ

AU SUJET DE L'EAU MINÉRALE DE GUBER, QUI ÉMANE DE PLUSIEURS SOURCES À LA FOIS près de Srebrenica, en Bosnie, le plus de données ont été laissées, à la fin du XIX<sup>e</sup> et au début de ce siècle, par le dermatologiste de Sarajevo dr Leopold Glück, le médecin militaire de Tuzla, dr Hans Duller, et par le réputé dermatologiste de Copenhague le prof. dr. E. Ehlers, tandis que, comme chimiste, sur cette eau minérale a écrit le renommé prof. dr Ernest Ludwig, en lui donnant le nom de „bains-diamant“.

Il paraît, que par l'empirisme populaire l'eau minérale des sources mentionnées n'a été utilisée qu'au XVII<sup>e</sup> ou XVIII<sup>e</sup> siècle dans le but de traiter la lèpre.

En se basant sur les analyses du prof. dr E. Ludwig, le dr Leopold Glück, a entrepris, à la fin du XIX<sup>e</sup> et au début du XX<sup>e</sup> siècle, le traitement de toutes les formes de la lèpre chez des malades isolés à Sarajevo, tandis qu'un autre groupe de ceux-ci il avait traité sur place, à Srebrenica avec de bons résultats.

Les sources minérales arsénico-ferrugineuses de Guber, les premières en Europe, et meilleures même par leurs effets thérapeutiques que les sources Levico-Roncegno, d'Italie, ont été le centre d'attention spéciale de la part du II<sup>e</sup> Congrès balnéologique autrichien, de Sarajevo—Dubrovnik, en 1900, ainsi que du III<sup>e</sup> Congrès des dermatologistes, de Paris, de la même année. Sur l'importance de l'eau de Guber dans le rétablissement des malades lépreux ont écrit aussi le prof. dr Ehlers, de Copenhague, ainsi que le dermatologiste le dr. D. Micić de Beograd.

## STO DESET GODINA VESELIĆEVA »BILJOSLOVJA«

Jovan TUCAKOV

GODINE 1852. ŠTAMPANO JE U NOVOM SADU DOMAĆE BILJOSLOVJE OD Krunoslava Josifa Veselića, „člana raznovrstnih društva“, „poslujućeg društva jugoslavenske poviestnice“ itd., u izdanju „Brzotisk. narod. pečatnje Dan. Međakovića“. Ovo interesantno delo, štampano u sveskama, nalazi se u Centralnoj biblioteci Srpske akademije nauka i umetnosti u Beogradu, ali samo „pervi“, „drugi“ i „tretji svezak“, pod brojem R2/72. Na koricama ove tri svesčice, od kojih svaka ima po 32 stranice, nalazi se ovalan pečat „Srpsko učeno društvo“. Korice su meke, obične, ali lepo ukrašene; u prve sveske su blede ružičaste, u druge limun žute, a u treće plavkasto zelene boje. Izdanje je vrlo skromno, i po hartiji na kojoj je štampano i po celokupnoj opremi.

Iz poziva na pretplatu, koji je u ožujku 1852. uputio rodoljubima ovaj veliki Jugosloven, lako je naslutiti s kakvim se ogromnim teškoćama autor borio da bi štampano delo iz oblasti prirodnih nauka. Zanimljiv je tekst apela koji je Veselić uputio prijateljima naroda i ljubiteljima nauke:

### GOSPODINE!

*Tužno je stanje naših domaćih književnikah, i to je pravi uzrok, što su mnogi proizvodi duhovnih silah ili na stanovito vrieme zaterpani, ili su pako na viek vieka tužnoj svojoj sudbini, a to da bome pomanjkanja radi na sriedstvima, izvergnuti tako: da nemogu bieli sviet ugledati, narodu na polzu služiti, i u knjigu se „bezmertja“ staviti, u koju su zaslužili zabilježeni biti.*

*Iz navedenog povoda, dolie podpisani, obratjam se na V a s, kao rodoljuba, štovatelja znanosti i narodne prosviete: da me s obće poznatim rodoljubstvom podpomognete, i oko toga nastojati udostoite se, da što veći broj predplatnikah na moje „Domaće Biljoslovje“ saberete, te meni što skorie imena gospode predplatnikah u Petrovaradin poslati blagoizvolite.*

*Ako mi srieća posluži, pa i zbilja u stanje stavljen budem, cielo biljoslovno dielo, koje će u istinu na čest, slavu, diku i korist našem narodu služiti, ne samo latinskima, nego i našima slavenskima t.j. ćirilskim pismenima obnarodovati, tako će maom za njim sliediti „Imenik domaćega bilja i korenja“ mile domovine naše, koje je ne samo niemeckolatinski protumačeno, nego je kod gdjeke rieči ćesko, poljsko i rusko imenovanje priloženo a to ne iz drugog povoda, nego uazajamnosti radi.*